

A magyarországi szipoly-fajok.

Hazánk búzatermő vidékeinek állandó csapásai a »szipoly« név alatt ismeretes bogarak. Tömeges megjelenésükről, nagy kártékony-ságukról évenként felhangzik a panasz, különösen az Alföldről. Kár-tételeik következtében a megtámadott gabonának 10—20, sőt néha 50%-a is elvész; milliókra rúghat ekként a kár, a mit e bogarak nálunk évente okoznak. A kártevésben rendszeren egyszerre több szipolyfaj szokott résztvenni, még pedig több-nyire nem egyenlő mértékben.

A szipolyok közül, melyeket a tudomány *Anisoplia* név alatt foglal össze, hazánkból eddig 9 fajt ismerünk.*) Ezek, egy-nek kivételével, valamennyien többé-kevésbbé kártékonyak.

A kártékony fajok közül legelőször az *Anisoplia fruticola* mutatkozik a rozs és buza virágzása idején. Ezt gyorsan követik azután a többi fajok is. Legkésőbbben, jóval a virágzás után jelenik meg a legkártékonyabb valamennyi között, az *A. austriaca* (osztrák szipoly). Ez akkor jelentkezik, mikor a buza-és rozsszemek már kifejlődtek és némileg érni kezdenek; felmászik a kalászra s erős fogakkal fegyverzett lábszárai segélyével a feje csúcsán levő tőrő-lemezzel szétfeszíti és szét-túrja a zsenge rozs-, buza- vagy árpaszemek polyvát és tartalmukat felemészti, mintegy kiszívja. E miatt adta neki a magyar nép a találó »szipoly« vagy néhol »buzaszívó-bogár« elnevezést; némely vidéken (Karczag), vonatkoztatva szárnyfedőinek színére, »sárga-bogár«-nak is nevezik.

Mikor már a buza szeme is érni kezd és keményedik, a szipolyok nem annyira a

42. ábra — Szipolyoktól megrongált buzakalász

*) Dél-Oroszországban a szipolyfélék általában sokkal nagyobb mértékben pusztítják a gabonát, a min nem is csodálkozhatunk, ha tekintetbe vesszük, hogy a szipolyok ott már 19 fajjal vannak képviselve; a legkártékonyabbak itt is azok, a melyek minálunk, — kivéve az *A. tempestivá*-t, melyet ott úgy látszik az *A. Zwickii* helyettesít

szemek rongálásával tesznek kárt, mint avval, hogy a szemet a kalászból kitúrják s a földre hullatják, úgy hogy némelyikben alig marad meg néhány szem (42. ábra). Ha a rozs és buza egészen megérett, akkor az árpakalászokra repülnek; de csak nagy ritkán történik, hogy a zabkalászokat is megtámadják, mert a kaláson ingó zabszemekhez nem férhetnek elég jól hozzá. De hogy a zabot sem kímélik, annak magam voltam szemtanúja 1884. július közepén Pest-megyében Péczelen.

43. ábra. — Egy szipoly lábszára és bokája, az egyenlőtlen karmokkal.

A nőstény szipoly a földre rakja petéit, melyekből a cserebogár pajorjához igen hasonló, de sokkal kisebb álcák fejlődnek ki. Ez álcák farukon barázdával körített korongot viselnek, mely borszeszben tartott példányoknál egy idő múlva megbarnul és még jobban szembeűnik. Kifejlődésükre két év szükséges; ezért jelennek meg a szipolyok rendszeren két évi időközökben.

A szipolyok a lemezes-csápú bogarak Rutelini név alá

44. ábra. — Egy szipoly feje oldalról tekintve; B, túró lemez.

foglalt alcsaládjába tartoznak, mely alcsaládot az egyenlőtlen hosszúságú karmokról (43. ábra) azonnal fel lehet ismerni. Ez alcsaládot hazánkban csak három nem képviseli; a fejük csúcsán levő sajátságos túró-lemezzel (44. ábra) ellátott Anisopliákat azonban könnyen meg lehet különböztetni a Phyllopertha- és Anomala-nemekbe tartozó kerekfejű rokon fajoktól.

45. ábra. — A széles szipoly (*Anisoplia lata*); a, a bogár természete hosszúsága.

Az Anisoplia-nem fajai közép-nagyságú bogarak; többnyire sárgás-barna, vagy fekete keresztcsikkal ellátott szárnyfedőik vannak; de néha találni közöttük egészen feketéket is. Alak és nagyság tekintetében alig van közöttük eltérés, úgy hogy a széles szipoly (*A. lata*) itt közölt rajza (45. ábra) a legtöbb szipoly-fajra ráillik.

Sokkal nehezebb az egyes fajokat egymástól megkülönböztetni. — A hazánkban tenyésztő fajokat azonban a következő összehasonlító táb-

lázat*) segélyével némi gyakorlat után mégsem lesz nehéz felismerni:

1. A mellkas felül sűrű, hosszú, felálló szőrökkel van borítva; a szárnyfedőkön szintén ilyen, de ritkásabb szőrök vannak; a test alsó része gyapjas szőrözetű.
  - a) A szárnyfedők széle egy sor merev sertével; egész teste mindenütt sűrű felálló sárgás vagy fehéres színű szőrökkel van fedve; mellkasa sötétzöld színű, kissé érczes tünettel, utószögletei tompák, kerekék; szárnyfedői mindig sárgásbarna színűek; a nőtény pajzsocskája körül feketés folt van. Hossza 9–10 mill. . . . *fruticola* Fabr. (*segetum* Herbst.)
  - b) A szárnyfedők szélén merev serték niúsenek.
    - a') Teste tojásdad alakú, fekete; az előmellkas felül sötétzöld, meglehetősen sűrűn pontozott, utószögletei derékszögűek; a szárnyfedők vagy egészen sárgák, de többnyire sárgák és egy négyszögű folt a pajzsocskánál, közepén egy keresztzalag, valamint szegélyzetük szélesen fekete színű; a nőtény szárnyfedőinek a széle a válltól a közepéig tel van duzzadva. Hossza 10–12 mill. . . . . *villosa* Goeze. (*agricola* Fabr.)
    - b') Az előbbi fajhoz színre és nagyságra nézve nagyon hasonló, de teste keskenyebb és hosszúkasabb, az előmellkas felül sűrűbben és erősebben pontozott és a szárnyfedők rovátkái elmosódottabbak; a nőtény szárnyfedőinek a szélén a duzzadás a válltól a szárnyfedő közepén túl nyúlik, de keskenyebb Hossza 10–12 mill. . . . . *bromicola* Germ.
2. A mellkas felül egészen csupasz vagy finom, oda-simuló ritkás szőröcskéekkel van borítva; alól hosszú, de ritkás szőrözetű.
  - A) A hártvás szegély a szárnyfedők szélén egész körül ki van fejlődve.
    - a) Az előmellkas felül egészen csupasz vagy igen finom, alig látható szőrözettel; a szárnyfedőkön a pajzsocska mögött egy négyszögű fekete folt van; a test fekete, kissé zöldes vagy bronzszínű tünettel, a fej és az előmellkas felül finom sűrű pontokkal; a szárnyfedők barnasárgák, négyszögű fekete foltal, elenyésző

*) V. ö. Dr. Horváth Géza, Jelentés az 1883-ik évben Magyar. ország területén fellépett és megfigyelt kártékony rovarokról. Budapest, 1884 p. 25–27.

- bordákkal, szélükön a váll mögött hosszúkás vastag duzzadással. Egészen fekete színű példányok ritkábban találhatók Hossza 12—15 mill. *austriaca* Herbst
- b) Az előmellkas felül világosan látható finom szőrözettel: a szárnyfedőkön a négyszögű folt hiányzik s szélük a váll mögött csak a nőstényeknél van kissé felduzzadva. Egyébként az *austriacá*-hoz igen hasonló, de sokkal kisebb. Hossza 12—13 mill. *tempestiva* Er.
- B) A hártvás szegély csak a szárnyfedők háttulso részén van kifejlődve.
- a') Az előmellkas felül egészen csupasz, vagy rendkívül ritka, finom szőrökkel van fedve.
- a'') Az előmellkas hátrafelé gyengén kiszélesedik; a test fekete színű, kevés zöldes vagy bronzszínű tünettel, szárnyfedői egészen barnássárgák vagy egyszínű feketék. Hossza 12—13 mill. *lata* Er.
- b'') Az előmellkas hátrafelé gyengén elkeskenyedik; egyébként egészen oly színű, mint az előbbi faj. Hossza 12—13 mill. *flavipennis* Brull. (*adjecta* Er.)
- b) Az előmellkas felül finom, fehéres, odasimuló szőrökkel van borítva.
- a) A szárnyfedők külső szélén köröskörül széles fekete szegélyzet, a pajzsocska körül nagy fekete folt s a szárnyfedők közepén rövid, széles keresztzalag van; a test sötétzöld színű, a szárnyfedők sárgásfehérek, fekete rajzzal. Hossza 12 mill. *cyathigera* Scop (*crucifera* Herbst.)
- β) A szárnyfedők egyszínű világos- vagy barnássárgák.
- a') A test sötétzöld, fényes; a szárnyfedők barnássárgák; az első láb külső karmai visszahajtvá a megelőző ízület tövéig érnek. Hossza 12 mill. A *tempestivá*-hoz rendkívül hasonló, de a szárnyfedők rövid szegélye által könnyen megkülönböztethető. *cyathigera* Scop. var. *dispar* Er.
- β) A test fénytelen, fekete, lapos, visszás tojásdad alakú; szárnyfedői fénytelen világossárga színűek. Hossza 10—12 mill. — A Bánság homokpusztáin gyakran nagy mennyiségben található a fűfélék kalászain, de a kultivált gabonafélékben soha sem tesz kárt. *deserticola* Fisch.

A hol a kártékony szipolyok tömegesen lépnek fel, ott a vétezt teljesen megvédeni alig lehet. Némely helyen azzal próbálnak védekezni, hogy keresztben kötelet vontatnak előre s így a kalászokat mozgásba hozva elűzik a rajtok tanyázó bogarakat; de rövid idő múlva egyenként ismét visszatérnek azok, vagy más helyről visszakergetik őket.

A legcélszerűbb, habár költséges védekezésmód ellenük abból áll, hogy a kalászkokon tartózkodó bogarakat erős vászonból készült rovarhálóval összefogdossuk s azután cserépedénybe gyűjtve leforázzuk.

Kuthy Dezső.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

Pókon élősködő darázs. — A fürkésző-darázsok álczái, mint tudjuk, a legkülönfélébb rovarok rovására élnek és szaporodnak; de csak egy pár adatot ismerünk arra nézve, hogy felnőtt pókokon is élősködnének. Egy ilyen ritka esetnek voltam szemtanuja Tasnádon 1882 május havában. A *Steatoda castanea* Clerck nevű pókfajnak egy fiatal példánya ereszkedett le szobám mennyezetéről íróasztalomra s az előttem fekvő papiroson szaladt végig, miközben mellkasa és potroha között fehér keresztzalagnak látszó idegen tárgyat pillantottam meg. A pókot gyorsan egy kis üres üvegbe fogtam, s az idegen tárgyban nagyító üveggel egy kis, 2—3 mill. hosszú fehér álczát ismertem fel, mely szájszerveivel a a pók potrohába kapaszkodva, nyugodtan tilt. Az üvegben élve hagytam a kis pókot és néhány napig apró legyekkel tápláltam. Ötödnapra az álcza levált a pók testéről és az üvegben 6 mill. hosszú ritka szövetű gubót font, melyből néhány nap múlva a *Glypta bifoveolata* Grav. nevű fürkésző-darásznak egy kis hím példánya fejlődött ki.

Biró Lajos.

Két érdekes araszoló-pille. — Mint már évek óta rendszeren, úgy a folyó 1884-ik év nyarán is több hétig időztem Krassó-Szörénymegye erdős hegyvidékein, — gyűjtve-kutatva azoknak gazdag rovarfaunáját. Kirándulásaimat ezúttal is meglehetősen siker koronázta, és fáradozásaimat több érdekes vagy ritka rovarfajnak felfedezése jutalmazta. Ily érdekes felfedezést képez a többi között két Geometrida-faj, mely hazánkban eddig tudtommal sehol sem találtatván, Magyarország lepkefaunájára nézve új gyarapodásnak tekintendő. Mindakettő a *Cidaria*-nemhez tartozik.

Az egyik a *Cidaria capitata* H-Sch., mely Német- és Oroszországban és Svájcban tenyészik, de Németország délkeleti részében, illetőleg Ausztriában már hiányzik; ebből július közepe